

Stedseffekter af nye ejerformer i landbruget?

Casenotat 4: Lokal Jordbrugsfond: Yduns Have, Samsø

16-04-2021

Kontakt:
Rasmus Blædel Larsen
crt@crt.dk

Titel:

Stedseffekter af nye ejerformer i landbruget? Case notat 4: Lokal jordbrugsfond: Yduns Have, Samsø.

Forfatter:

Rasmus Blædel Larsen

Center for Regional- og Turismeforskning (CRT)

Stenbrudsvej 55

3730 Nexø

Telefon +45 5644 1144

E-mail: crt@crt.dk

www.crt.dk

Center for Regional- og Turismeforskning er et center for anvendt forskning, der løfter analyse- og udviklingsopgaver samt forskningsprojekter med særligt fokus på yderområder. Centrets primære fokus er regional udvikling med fokus på yderområder, turisme i et destinationsperspektiv samt modeløkonomisk analyse. CRT er beliggende på Bornholm og har eksisteret siden 1994.

Hovedkontor i Nexø, Bornholm

Afdeling på Frederiksberg, Kbh.

© 2021 Center for Regional- og Turismeforskning & Rasmus Blædel Larsen.

ISBN: 978-87-93583-22-1

Projektet er finansieret af Landdistriktspuljen.

Forsidefoto: Jordbrugsfondens mødelokale på Yduns Have.
Foto: Rasmus Blædel Larsen

Indhold

Opsummering	4
1 Baggrund	5
2 Investeringen.....	7
2.1 Investeringstypologi	8
2.2 Investors motivation/ rationale	8
3 Stedseffekter	9
3.1 Lokal økonomisk attraktivitet.....	10
3.1.1 Lokale økonomiske relationer.....	10
3.1.2 Brug af lokale services og produkter?	11
3.1.3 Nye produkter, forarbejdning, afsætning?	11
3.1.4 Værditilvækst pr areal	12
3.2 Sammenhængskraft i lokalsamfund	13
3.2.1 Samarbejder – lokale eller med eksterne	13
3.2.2 Engagement i lokale initiativer eller foreninger. 14	
3.2.3 Styrket lokal identitet	15
3.3 Bosætnings- og besøgsattraktivitet.....	15
3.3.1 Attraktivitet af stedet – bo eller besøg	16
3.3.2 Tilflytning eller turismeudvikling.....	17
3.3.3 Kompetencer og inspiration	17
3.3.4 Herlighedsværdi, tilgængelighed og natur	18
3.3.5 Nye Lokale services	18
4 Generelle betragtninger.....	19
5 Referencer.....	21

5.1 Litteratur	21
5.2 Hjemmesider besøgt	21
6 Metoderefleksioner	22
7 Noter	23

Opsummering

Yduns Have ved landsbyen Alstrup midt på Samsø er udvalgt som case i projektet "Landbrug og lokale værdikæder – hvordan bidrager nye ejerskabsformer og forretningsmodeller i landbruget til landsbyernes trivsel?" for at undersøge lokale stedseffekter af et eksternt ejerskab gennem en lokal jordbrugsfond. Konkret har ejerskabet to led: Aktieselskabet Samsø Økojord A/S, der gennem aktieemissioner har tilvejebragt kapitalgrundlaget for investeringen; og jordbrugsfonden Samsølogisk, der er ejer af den ene A-aktie udstedt. Fonden er dermed den reelle ejer af Samsø Økojord A/S.

Yduns Have, tidligere 'Ingvars gård', var omdrejningspunktet for etableringen af den lokale jordbrugsfond og den første af indtil videre to landbrugs-investeringer på Samsø. Efter lang forberedelse, der begyndte med stiftelsen af foreningen Økologisk Samsø i 2013 og en indledende midlertidig forpagtning fra ejeren, blev gården ved Alstrup købt 1 maj 2016. Købspris ikke oplyst.

Samsø Økojord A/S blev stiftet 15 april 2016 med et kapitalgrundlag på 3 millioner, baseret på en forudgående aktieemission af B-aktier.

Den anden aktieemission begyndte i december 2017 og tilvejebragte yderligere små to millioner (1820 aktier a 1000 kr/stk). Den tredje emission, med 25.000 nye aktier begyndte, ifølge hjemmesiden, 1. september 2018 og løb til 30 november 2020.¹

Fonden ejer to mindre landbrug og har midler til en tredje investering (Interview, initiativtager, 3. december 2020).

Jordbrugsfonden har en aktiv investor-tilgang gennem nogle specifikke formål udtrykt i fondens vedtægter. Primære formål er økologi, bosætning og trivsel i landdistrikterne.

Investorrationalen er at udvikle økologien på Samsø og fastholde liv og engagement i lokalsamfundet.

Yduns Have er en lille ejendom på 13 ha - med kun 10 ha i drift. Forpagterne arbejder med at optimere udbytte, omsætning og afkast, for at få etableret en rentabel forretningsmodel. Udvikling, markedstilpasning og forandringer er vigtige for at opnå en balance mellem arbejdstid og indtjening, der kan bevare engagementet (Interview, forpagter, 2. december 2020). Under Ingvars ejerskab var der i tilknytning til landbrugsproduktionen hytteudlejning på ejendommen. Hytterne står i haven til gården og bliver lejet ud til turister i sæsonen. I første omgang splittede fonden de to forretninger ad og forpagtede hytteudlejningen ud til et andet forpagterpar. Men ved udgangen af 2020 bliver hytteudlejningen igen en del af det samlede forretningsgrundlag for Yduns Have, hvilket forpagterne er glade for (Interview, forpagter, 2. december 2020).

Hverken de to nuværende forpagtere eller de tre andre, der har forpagtet Yduns Have siden Økologisk Samsø blev stiftet, har været lokale – eller i øvrigt haft forudgående tilknytning til Samsø. Forpagtningskontrakten lyder på 5 år.

Vedtægter og tilgang samt det faktum at aktierne ikke stiller køberne noget investeringsmæssigt afkast i udsigt - har primært været udtænkt, for at gøre aktierne attraktive for Samsinger. Men de bliver solgt over hele landet, da også sommerhusejere og faste Samsø-turister har vist interesse.

Aktuelt forholder det sig sådan, at hovedparten af aktierne er solgt uden for øen (Interview, LAG-koordinator/Direktør i aktieselskabet, 2. december 2020).

Siden foreningen Økologisk Samsø blev stiftet og Ingvars gård forpagtet, har hver efterfølgende forpagter udviklet på forretningsmodellen. De nuværende forpagterpar mærker, at efterspørgslen overstiger udbuddet, hvilket de forsøger at indrette sig efter. Omsætningen vokser gradvist, men informanterne vurderer, at der foruden den økonomiske relation som aktierne udgør, ikke har været nævneværdige forandringer i lokal-økonomien, som følge af ejerskiftet.

Flere stedseffekter blev nævnt og vil blive udfoldet i notatet, men overordnet set italesatte alle den positive stemning, der knytter sig til, at en ny familie med initiativ bliver en del af lokalsamfundet. Den store berøringsflade mellem gården og lokalsamfundet gennem gårdbutik og CSA-kunder, en forretningsmodel hvor lokale kunder støtter gården gennem en abonnementsordning, samt foreningens medlemmer, der indimellem afholder fællesspisninger på gården, giver desuden en stærk følelse af fællesskab. 'At her sker noget', det virker attraktivt for især unge mennesker, der overvejer at flytte til øen (Interview, ejendomsmægler og LAG-koordinator/Direktør for aktieselskabet, 2. december 2020).

Konstruktionen på Samsø, var ifølge informanterne, den første af sin slags i Danmark og har været inspiration for en række andre lignende initiativer; heriblandt Danmarks Økologiske Jordbrugsfond (DØJ) og Bornholms økojord. Dette at man kan forbinde ideen om engagement i lokalsamfund med 'Samsø-modellen', skaber en positiv place-branding.

1 Baggrund

Yduns Have er valgt som en case i projektet "Landbrug og lokale værdikæder – hvordan bidrager nye ejerskabsformer og forretningsmodeller i landbruget til landsbyernes trivsel?" med henblik på at belyse hvordan ejerskab placeret i en lokal jordbrugsfond, giver mulige stedseffekter. Konkret er her tale om Jordbrugsfonden Samsølogisk og det bagvedliggende aktieselskab Samsø Økojord A/S.

Yduns Have er en lille ejendom på 13 ha i udkanten af Alstrup midt på Samsø. Grundet de specielle geografiske forhold, der gør sig gældende på en ø af Samsøs størrelse, er stedet og aktørerne i case-notatet repræsenteret ved hele Samsø kommune. Samsø er et yndet turistmål, med mange sommerhuse og en høj- og lavsæson – hvilket også har indflydelse på casen og de lokale stedseffekter.

På Visit Samsøs hjemmeside kan man blandt andet finde følgende info: Der er 3658 indbyggere på Samsø, som sammen med Fanø og Læsø hører til de mindste kommuner i Danmark. Der var 27 færre indbyggere i 2020 end 2019. Dyrket landbrugsareal udgør 8100 ha. Der er 120 aktive foreninger, 3 halmvarmeværker og 2100 solskinstimer mod de 1900, som er landsgennemsnittet - samt 0 lyskryds (Kilde visitsamsøe.dk/information).

Landbruget på Samsø er groft sagt inddelt i tre hoved-spor: Sydøen, der domineres af godset Brattingsborg, som driver konventionel svineproduktion; Nordøen, der domineres af Brd. Kjeldsen, som producerer grøntsager – og derudover en stærk historisk tradition for produktion af grøntsager, herunder selvfølgelig Samsø-kartofflen og jordbær, med mange

vejboder. Der er undtagelser fra denne kategorisering, men informanterne er enige om at 'forklare' landbruget således. Derudover fortæller alle informanter, at økologi ikke har fået fodfæste på Samsø. En af bevæggrundene for at stifte jordbrugsfonden, var at Ingvars ejendom, den der i dag hedder Yduns Have, var et af de få økologisk drevne landbrug på øen, som både enken efter den tidligere ejer og initiativtagerne til fonden ønskede at se videreført.

Flere informanter henviser til, at kort før feltarbejdet er Samsø blevet omtalt i Danmarks Radio, som det sted i Danmark, hvor der er flest, der bliver gift. Med andre ord, at Samsø er et sted hvor danskerne rejser hen for at blive gift. Det hører efter informanternes mening sammen med den vellykkede branding af Samsø som en grøn ø, hvilket flere gør mig opmærksom på, at de finder ironisk eller misvisende. Denne skepsis fra informanternes side hænger formodentligt sammen med at Samsø har mindre økologi end lands-gennemsnittet, og de forbinder grøn med økologi. "Vi har jo sådan et eller andet ry for at være meget grønne og meget økologiske, og det er vi overhovedet ikke (griner). Jeg ved ikke hvordan det er opstået." (Interview, ejendomsmægler, 3. december 2020).

Tilsvarende udtalelser kommer fra udvalgsformanden, der er meget optaget af transport og energiproduktion; og LAG-koordinatoren, der taler om både branding og landbrugets rolle på øen.

Det er måske også relevant at nævne i denne sammenhæng, at Ingvar var en kendt skikkelse i landbrugskredse langt ud over Samsø, i det at han brugte en særlig dyrkningsmetode, med dertilhørende hjemmelavede redskaber, som gav anledning til besøg fra både landbrugselever og nysgerrige

kollegaer. Gården/stedet har altså været kendt i det danske landbrugsunivers før Yduns Have blev til.

Efter Ingvars død i 2008 og inden at foreningen og fonden blev stiftet var Yduns Have forpagtet – og navngivet - af to unge elever fra Kalø Landbrugsskole, som satte deres præg på udviklingen af forretningsmodellen.

Etableringen af forening, aktieselskab og fond på Samsø nød i sin opstartsfasen godt af en bevilling fra projektet Det Samfundsnyttige Landbrugⁱⁱ, som opstod på baggrund af støtte fra Villumfonden. Herigennem fik man advokatbistand og etableret et sekretariat. Senere har man tre gange fået tildelt LAG-midler. Foruden den økonomiske relation som aktierne udgør, har der ikke været nævneværdige forandringer i lokal-økonomien som følge af ejerskiftet.

Mens at ideerne om fonden tog form, meddelte de første forpagtere, som ikke var lokale, ønske om at komme videre. I overgangsperioden blev den nye konstruktion med aktieselskab, fond og forpagtning sendt ud i netværket omkring Yduns Have, hvorved de nuværende forpagtere blev gjort opmærksomme på muligheden. De kunne på daværende tidspunkt ikke overtage forpagtningen, da de var i gang med uddannelsen som landmænd. Efter at fondens bestyrelse var blevet enige om at det var dem de ville have, fandt man en midlertidig forpagter til Yduns Have for et år. Den midlertidige forpagter kom ikke fra Samsø, men har fortsat sin produktion og salg af økologiske grøntsager på en anden forpagtet ejendom på Samsø.

På facebook kalder Yduns Have sig selv et CSA-landbrug, hvilket betyder Community Supported Agriculture. Det er en forretningsmodel hvor kunderne betaler et beløb på forskud

imod at kunne hente afgrøder på gården i løbet af sæsonen, og hvor landmand og kunde i en vis forstand deler risikoen i forholdet mellem udbytte og pris. Der er ifølge hjemmesiden 45 lokale, der har købt et CSA-abonnement. Forretningsmodellen er i øjeblikket fordelt sådan, at 70% udgøres af salg i gårdbutikken, CSA udgør 10% og de resterende 20% af omsætningen er engros til restauranter og skoler (Interview, forpagter, 2. december, 2020).

Yduns Have er en god historie og har blandt andet været portrætteret i Familiejournalen, i TV2 og i 'konventionelle' landbrugsmedier (Lamberth 2019, Brøgger 2018, Thalbitzer 2020). Gården har både hjemmeside, instagram og facebook - som har omtrent 3000 følgere. Der er også flere studerende fra forskellige universiteter, der har brugt Yduns Have som case til opgaver. En Ph.d.-stipendiat fra RUC har ligeledes valgt gården som case. Forpagterne vandt titlen som Årets Økolog 2018 - i en konkurrence udskrevet af Netto og Økologisk Landsforening.

2 Investeringen

Samsølogisk A/S købte Yduns Have 1 maj 2016. Gården har været drevet økologisk siden midten af 1980'erne. Købspris ikke oplyst. Gården er på 13 ha - og der er efterfølgende blevet forpagtet et nærliggende areal på 9 ha til. Produktionen består i dag hovedsagligt af grønsags- og æggeproduktion. På proff.dk kan man læse, at for Yduns Have Aps vedkommende er bruttofortjenesten steget fra minus 24.000 i 2017 (som var et overgangsår i forpagtningen) til 315.000 i 2019, ligesom egenkapitalen i samme periode er steget fra -3000 til 35.000. Her står også, at der er fire ansatte, men realiteten er, at det kun er forpagterparret, der har fuldtidsarbejde året rundt. To

ansatte og et stort antal frivillige hjælpere til i sæsonen, der for indeværende er 7 måneder.

I tråd med investeringsrationalet har der også været afholdt 'aktionsdage', hvor foreningsmedlemmer, aktie-ejere og CSA medlemmer har kunnet hjælpe til på gården, ligesom at fonden har et mødelokale på matriklen.

Forpagterne har en 5-årig kontrakt med fonden. Kontrakten er indgået med et Aps-selskab grundlagt af forpagterne, der således udbetaler løn til sig selv og de ansatte, samt oparbejder en egenkapital. Lønnen og opsparingen skulle gerne afspejle både den generelle rentabilitet og arbejdsmængden (Interview, forpagter, 2. december, 2020).

Fonden har investeret i et andet lille landbrug på Samsø, men har med den tredje aktieemission opnået kapital til at kunne investere yderligere (Interview, LAG-koordinator/ Direktør i aktieselskabet, 3. december, 2020).

Der er en stor grad af kontinuitet i arealanvendelsen mellem den tidligere ejer og de forpagtere, der har været på Yduns Have. Som nævnt udvikles der på forretningsmodellen og med æggeproduktionen er der taget beslutning om at forpagte noget jord til, hvor man kan producere sit eget økologiske hønsefoder. Det er dog fortsat produktion af økologiske grøntsager, der er den primære arealanvendelse. Det indgår i fondens vedtægter, at der skal være opmærksomhed på biodiversitet, se punkt 2.1.

Hytteudlejningen blev som nævnt splittet fra og selvstændigt bortforpagtet. Om denne beslutning blev taget i samråd med de første forpagtere, kom ikke frem i interviewene. At den nu igen bliver en del af forretningsgrundlaget for Yduns Have,

mener informanterne vil styrke økonomien (Interview, initiativtager og forpagter, 2. og 3. december, 2020).

2.1 Investeringstypologi

Jordbrugsfonden Samsølogisk har en udpræget aktiv investeringstilgang, som udtrykt i vedtægterne:

”Formål § 3

Fondens overordnede formål er igennem økologi og bæredygtighed at give nuværende og fremtidige generationer bedre muligheder for en levende jord, rene og sunde fødevarer, rent drikkevand og større biodiversitet. Med henblik på at fremme økologisk drift på Samsø er det endvidere fondens formål at lette adgangen til dyrkningsjord på Samsø herunder lette generationsskiftet inden for landbruget på øen. Endeligt er det fondens formål at skabe arbejdspladser indenfor økologi og bæredygtighed på Samsø og at fremme tilflytning, som knytter sig til bæredygtige boliger og økologiske dyrknings- og/eller produktionsformer på øen.”ⁱⁱⁱ

Initiativtageren mener dog selv i interviewet, at man lige så vel kunne sige, at fonden har en passiv tilgang, idet at man ikke blander sig i driften når forpagterne er 'blevet ansat' (Interview, initiativtager, 3. december 2020). Også direktøren i aktieselskabet er inde på, at forpagterne skal føle sig som selvejere – se 2.2. Forpagterne driver gården uden at have et gårdråd eller anden supervision fra ejers side, end den de selv efterspørger. De responderede på et stillingsopslag og kom til samtale på baggrund af en forretningsplan, der blev indsendt sammen med en motiveret ansøgning. Det er denne

forretningsplan, såvel som forpagternes trivsel, der er referencepunkt for dialogen mellem ejer og forpagter.

2.2 Investors motivation/ rationale

Samsø Økojord A/S ønsker dels at bevare økologisk drevet jord, som i Yduns Haves tilfælde, men også at omlægge fra konventionel til økologisk.

En af initiativtagerne til forening, aktieselskab og fond, i notatet kaldet 'initiativtageren', er selv tidligere landmand og fortæller i interviewet, hvorledes en personlig konkurs gav ham indsigt i de fordele, der er ved at leje/forpagte et landbrug frem for at eje det.

*”(...) det er for svært, at få det givet videre til nogen, derfor tænkte jeg, at hvis det var sådan, at hvis vi lavede sådan en organisation, hvor det så ikke var den enkelte der stod med at skulle give det videre, men at der faktisk var en bestyrelse der tog sig af den del af det, hvor man kommer ind som forpagter i stedet for og så er der nogle andre der tager sig af det. Det er ikke nogen nem overgang hvor man skal give tingene videre, det er faktisk ikke ret nemt.(...) den fordel vi oplevede ved at være gået konkurs, så kan man ikke låne penge, så er man jo også fri for at skulle betale dem tilbage (...) det var egentlig også det der var baggrunden for vores projekt her, det der med at vi fandt ud af at man rent faktisk kan drive et landbrug på en lejet gård.”
(Interview, initiativtager, 3. december, 2020)*

Dette citat kan perspektiveres med følgende udsagn af direktøren for aktieselskabet:

"Vi har diskuteret sindssygt meget i forbindelse med opstarten af alt det her og driften af det: Hvad betyder selvejet for engagement, lyst, ejerskabs-fornemmelse. Hvor jeg tror, at jeg i udgangspunktet, og i mange af diskussionerne, har ment at ejerskab betyder virkeligt meget for, om man ligesom har sin lidenskab og sin drift liggende der. Men jeg har flyttet mig en del i forhold til at man godt kan forpagte eller leje og ha' samme følelse. (...) det har været vigtigt for mig i det her projekt, at de landmænd der forpagter stedet får lov til at få den følelse, det betyder at det ikke er os der skal bestemme hvor traktoren skal stå eller hvilken farve laden skal ha'(...) man kan koge det ned til at ideologien bag det ejerskab er vigtig." (Interview, LAG-koordinator/ Direktør i aktieselskabet, 2. december, 2020)

Endvidere kan man bemærke, at selvom fonden er *de facto* ejer, med sin bestemmende A-aktie, italesættes aktionærerne imidlertid som ejerne i diverse tekster på hjemmesider. Denne sprogbrug kan dels skyldes, at aktionærerne gennem et meget eksplicit idegrundlag bemyndiger bestyrelsen i fonden til at indgå samarbejde med de forpagtere, den mener kan løfte formålet med aktie-investeringen, dels at man må formode, at der er et vist sammenfald mellem aktionærerne og kunderne hos Yduns Have. Endeligt skal ordvalget vel også afspejle den fællesskabs-ideologi, man bygger på. I forlængelse af denne observation kan det også noteres, at der står meget lidt om økonomi på fondens, aktieselskabets eller gårdens hjemmesider.

Der er i vedtægterne for fonden eller i forbindelse med emissionerne af aktierne, ikke udtrykt nogen vækststrategi eller nogle succes-kriterier knyttet til investeringerne. Man kan karakterisere hele konstruktionen omkring Yduns Have, som

et græsrodsprojekt; og i forlængelse heraf er det økonomiske afkast ikke i fokus. Hensigten er omlægning til økologi, bosætning og trivsel i lokalsamfundet og et ønske om at hjælpe unge mennesker ind i landbrugserhvervet.

3 Stedseffekter

Det har ikke været muligt med undersøgelsens begrænsede ressourcer at udrede de særlige forhold, der gør sig gældende for et ø-samfund som Samsø. Med det forbehold i mente kan det konstateres, at der blandt samtlige informanter var både et stort kendskab til Yduns Have og Jordbrugsfonden - og en meget positiv stemning omkring initiativet. Flere stedseffekter blev nævnt, som ville blive udfoldet i det følgende, men overordnet set italesatte alle den positive stemning, der knytter sig til, at en ny familie med initiativ bliver en del af lokalsamfundet. I interviewet med initiativtageren, i den del der handlede om baggrunden for jordbrugsfonden, blev forholdene omkring landbruget og dets stofskifte med landdistrikterne også italesat med dette perspektiv.

"(...) det gælder selvfølgelig alle steder, hvor landdistrikterne affolkes, men jo især er det aktuelt på en ø, som Samsø, hvor man kan se at befolkningstallet bare falder og falder (...) vi kunne jo godt tænke os, hvis det var sådan, at vi med det her projekt kunne skaffe nogle unge mennesker til øen, som kunne skabe sig et fornuftigt liv på nogle af de landbrugsejendomme, som ellers bare ville blive lagt ind under de større - og det er vel egentligt blevet vigtigere og vigtigere i projektets forløb, den del af det - det betyder meget." (Interview, initiativtager, 3. december, 2020)

Der står endvidere i vedtægterne for fonden, at man vil arbejde for at øge biodiversiteten og tilgængeligheden for offentligheden på fondens ejendomme. Der er ikke sket konkrete tiltag på Yduns Have, men på fondens anden ejendom er forpagterne i gang med at anlægge en skovhave (interview, initiativtager, 3. december, 2020).

På spørgsmålet om Yduns Have og Samsølogisk har nogen afledt effekt på boligmarkedet, svarer ejendomsmægleren:

"Det har det da, unge mennesker vil gerne den slags nu i dag, så det tiltrækker helt klart – man kan jo se det - hvis du kører derud i dag, hvor vi henter grønsager, så kan du jo se hvem der kommer og det er i hvert fald noget der giver noget i forhold til unge, der vil flytte til øen, den slags." (Interview, ejendomsmægleren, 3. december, 2020)

LAG-informanten deler denne opfattelse. Hun fortæller, at hun helt klart har det indtryk, at det har betydet noget for bosætning og branding af stedet. "Det er mit indtryk, at det har betydet noget for bosætning, især yngre familier, der bliver tiltrukket af det." (Interview, LAG-koordinator/Direktør for aktieselskabet, 2. december, 2020)

3.1 Lokal økonomisk attraktivitet

3.1.1 Lokale økonomiske relationer

Det er måske nødvendigt at bemærke, at et landbrug på 13 ha (10 ha i drift) ikke har store pengestrømme fra eller til gården. Det være sagt, er der en lang række nye økonomiske

relationer, der er opstået som følge af fondens arbejde og investering.

Billed 1: Gårdbutikken på Yduns Have. Foto: Rasmus Blædel Larsen.

Gennem ejerskabskonstruktionen er der aktionærer, både lokale og eksterne, der har investeret i denne type landbrugsdrift, med den eksplicite ikke-økonomiske ideologi allerede nævnt. Dermed har de lokale aktionærer også et incitament til at handle i gårdbutikken på gården eller blive en del af CSA-ordningen, hvor der aktuelt er 45 medlemmer. Det er et medlem mere end den tidligere forpagter overleverede. Da hele Yduns forretningsgrundlag samtidig bygger på lokal afsætning, er både de allerede etablerede økonomiske relationer, samt et fokus på produktudvikling, med til at gøre Yduns Have en mindre, men aktiv aktør i de lokale pengestrømme.

På Økologisk Landsforenings hjemmeside, har en unavngivet medarbejder lagt en beskrivelse af Yduns Have op. Her står blandt andet: "For at øge rentabiliteten for systemet skal fokus fremadrettet være på 1) en rationalisering af produktionsdesign og arbejds gange, 2) en analyse af ressourceudnyttelse kontra indtjening, for at skabe overblik over, hvilke produktgrupper, som er mest rentable, 3) sikring af yderligere lokale- / særaftaler med en vis volumen ifm. afsætning af produkter.^{iv}

Som eksempel på punkt 3 nævner forpagteren, at de forsøger at få hul igennem til kommunen og kommunens pasningstilbud, med henblik på at kunne afsætte æg og grøntsager. Men indtil videre har forsøgene ikke båret frugt:

"Vi har været til et enkelt møde i kommunen, fordi de skulle have mere økologi i institutionerne. Men det har de åbenbart skulle i 15 år og der er ikke sket en skid (...) Nu sælger vi æg til en restaurant i København, jeg synes det er helt latterligt, at vi skal være afhængige af at sælge æg til København og vi er det eneste godkendte æggepakkeri på Samsø - konventionel eller økologisk." (Interview, forpagter, 2 december, 2020)

Forpagterne har et ønske om at vækste organisk, og der er planer om at etablere en æbleplantage og dyrke foder til hønsene på noget tilforpagtet jord.

Yduns Have har støttet de lokale spejdere, har et stort hold af frivillige om sommeren, og da der lige er født et barn på ejendommen, vil også det snart have betydning for de lokale økonomiske relationer. Endvidere italesætter initiativtageren, at han håber den større frihed jordbrugsfondens forpagtere har, når de gennem de 5-årige kontrakter kan afprøve deres

lyst til at være landmænd, uden samme risiko som et køb ville give - at denne konstruktion også kan være med til at tiltrække nye kræfter - og nye ideer - til landbruget (Interview, initiativtager, 3. december, 2020).

3.1.2 Brug af lokale services og produkter?

Forpagteren mener ikke, at hun kan identificere nogle forandringer i brug af lokale services og produkter, og understreger at de er kommet hertil udefra. LAG-kordinator på Samsø, som samtidig er direktør i Samsø Økojord A/S, mener heller ikke, at der er opstået brug af lokale services, som følge af investeringen.

Som nævnt er forpagter-familien lige blevet forøget med én, hvilket betyder behov for lokale services. Forpagteren fortæller, at hun ikke deltager aktivt i foreningslivet på grund af at arbejdet ikke levner meget tid, og at der i højsæsonen er ganske mange mennesker på gården hvilket gør, at forpagterparret værner om den tid, de har sammen. Hun er dog medlem af bestyrelsen for jordbrugsfonden og går jævnligt til yoga i en nærliggende landsby.

3.1.3 Nye produkter, forarbejdning, afsætning?

Der er en vis kontinuitet i produktion og arealanvendelse mellem den tidligere ejer, de første forpagtere og de nuværende. Ingvar solgte også økologiske grøntsager og havde godt fat i segmentet økologiske forbrugere. De to mellemliggende forpagtere udviklede på forretningskonceptet, bl.a. samarbejde med Aarstiderne og CSA-delen. Den seneste forpagter flyttede sit forretningskoncept ned på den sydlige del af Samsø, hvor han forpagter jord og sælger grøntsager til lokale restauranter - og ifølge informanterne har succes med

det. De nuværende har tilføjet æg og slagtehøns, udvidet sortimentet af grønsager, og som nævnt arbejder på at udvide med æbler.

Flere af de involverede aktører italesætter hvordan, at hele konceptet omkring Yduns Have består i at finde en forretningsmodel, der giver landmændene en balance mellem arbejde og indkomst, de kan trives i. Det betyder for forpagterne af Yduns Have, at udvikle både på sortimentet, forarbejdningen og afsætningen. Forpagterne er meget opmærksomme på, at rentabiliteten i deres drift også inkluderer, at der skal være plads til fritid – og med dette ønske følger et fokus på at optimere udbyttet på den jord, man har til rådighed (Interview, forpagter, 2 december, 2020).

Det skal også nævnes, at der på Samsø er en stærk historisk tradition for at dyrke grønsager i sin have og sælge dem i mere eller mindre butikslignende vejboeder. Traditionen har muligvis sin oprindelse i at være et ø-samfund. Senere er salg til turister vokset, men de lokale gør selv flittigt brug af boederne – og selv på tidspunktet for feltarbejdet i december, var mange af vejboederne stadig åbne med et forbavsende stort udvalg .

Flere af informanterne påpeger dette fænomen, som et særligt kendetegn ved Samsøernes forbrug. Der er med andre ord en livlig handel med lokale fødevarer, hvilket flere ser som en fordel, for at udbrede den forretningsmodel, som jordbrugsfonden/Yduns Have arbejder med. Og det er i øvrigt ikke kun det direkte salg til kunderne, som præger Samsø, øen har også en forarbejdningsindustri, som ejendomsmægleren og udvalgsformanden fremhæver.

Billed 2: Turist og handelsstandsforeningens kampagne bygger videre på en stærk tradition. Foto: Rasmus Blædel Larsen.

3.1.4 Værditilvækst pr areal

I forlængelse af ovenstående er det naturligt, at forpagterne er meget opmærksomme på, hvordan Yduns Have kan værditilvækste på de 10 ha, de har til rådighed.

Det er vanskeligt at udregne en værditilvækst pr areal, når arbejdstid og fritid og arbejdstid og sociale aktiviteter smelter sammen. Forpagteren laver hovedregningen: 'at med en omsætning på en million – så er den nuværende omsætning 100.000 pr hektar. Efter der er blevet udbetalt lønninger til os, hvilket udgør 200.000 – så vi gik i nul.' Det ser bedre ud til næste år med hytteudlejningen. Den antages at give et væsentligt bidrag til økonomien og er, med forpagterens ord: '...helt sikkert en bedre timeløn end landbruget.'

"Vi har ikke lyst til at give nogen indtrykket af, at man sagtens kan leve af at dyrke grøntsager i Danmark, fordi det er ikke tilfældet....for nogen." (Interview, forpagter, 3. december, 2020)

3.2 Sammenhængskraft i lokalsamfund

Sammenhængskraft i lokalsamfundet og identitet.

3.2.1 Samarbejder – lokale eller med eksterne

Forpagterne er kommet til øen uden forudgående netværk. Men da hele konceptet omkring Yduns Have handler om lokal sammenhængskraft, er netop denne forankring i lokaliteten noget, der kommer lidt af sig selv.

"De får en ekstrem berøringsflade i lokalsamfundet lige i det de ankommer (...) de får jo vildt meget relationelt foræret i og med, at der er så mange der har deres gang på gården og har den følelse af, at de er med. (...) Hold fast der er mange mennesker, der kommer derud, fordi de har hørt om Yduns Have." (Interview, LAG-koordinator/ Direktør i aktieselskabet, 2. december, 2020)

Omvendt er det bemærkelsesværdigt, at hovedparten af aktionærene ikke er Samsinger. Det er i aktieselskabets bestyrelse kun initiativtageren, der er fra Samsø, de andre bor ikke på øen. I Fondens bestyrelse, er der lige mange medlemmer fra øen og eksternt.

"(...) Det var et bevidst valg, at vi gerne ville have nogen med udefra, for at gøre kredsen lidt større, der er også nogen der har givet udtryk for, at de syntes det var spændende og de gerne ville være med (...) og vi savner

vel lidt mere lokal opbakning, det er vel også grunden til, at vi har kigget udad." (Interview, initiativtager, 3. december, 2020)

Som informanten selv er inde på i citatet, er der en brudflade mellem dem, der entusiastisk støtter op om fondens arbejde og så en mere skeptisk lokal befolkning.

Det bevidner også to andre udtalelser fra feltarbejdet. I interviewet med formanden for Turist- og Handelstandsforeningen, som blev foretaget på en cafe i hovedbyen Tranebjerg, nævnte han flere gange, at jordbrugsfonden er en ide, der er kommet udefra, og at Samsingerne lige skal vænne sig til den. Jeg nævner, at så vidt jeg er orienteret, er ideen opstået her på øen. Informanten, der selv er tilflytter for 5 år siden, men har et stort netværk på øen, blandt andet i øens landbrugskredse siger:

"Jeg vil stadig fastholde det, jeg sagde før, det tager lang tid før at det bliver forankret her på Samsø, de skal have glemt at det var noget der kom udefra." (Interview, formand Turist- og Handelstandsforening, 4. december, 2020)

Da jeg i interviewsituationen selv fastholder, at så vidt jeg er orienteret, er foreningen og jordbrugsfonden stiftet af lokale, henvender informanten sig til cafe-ejeren og spørger: "Yduns Have opfatter du det som et Samsøprojekt, eller kommer det udefra?"

Hvortil der efter lidt betænkningstid bliver svaret:

"Det ved jeg sgu' ikke rigtigt...er det ikke noget, der er kommet til."

Omvendt bliver fællesejet set som netop en bro til lokalsamfundet i fonden - som LAG-koordinatoren udtrykker det i forlængelse af et spørgsmål om ejer og forpagters engagement i området:

"Det er jo også i kraft af at den er fælleskabsejet den gård, at alle føler de har en del i den på en eller måde, så alle er bare sindsygt glade for, at der kommer nogle unge forpagtere, der vil det, så jeg tror næsten, at de, både forpagterne før og de nuværende - de er ligesom en del af øen allerede før de kommer, og en fantastisk del af øen - alle er glade. Der er noget med det fællesskabsejerskab der gør, at det ikke sådan er nogle nye ejere, der lige skal ses an og det hele bliver omvendt og fremmede, de kommer jo ind i noget, der er der." (Interview, LAG-koordinator/Direktør for aktieselskabet, 2. december, 2020)

Adspurgt om de brudflader, der også italesættes, uddyber informanten med en anekdote: da hun først kom til øen for 11 år siden og kom i børnehavestyrelsen, 'dengang var økologi et skældsord og noget man slet ikke kunne tale om.'

Snarere end ændringer som følge af investeringen, kan man altså spore spændinger i lokalsamfundet omkring investeringen. Det lykkedes ikke at træffe nogle informanter, der kunne sætte ord og perspektiver på den skepsis der omtales. Alle informanterne - også formanden for Turist- og Handelstandsforeningen - omtalte Yduns Have med stor positivitet og ofte også stolthed. I den lokale landbrugsforening, som jeg aflagde et uformelt besøg, var stemningen også positiv overfor Yduns Have, omend at projektet blev omtalt i vendinger, der understregede den beskedne størrelse.

Til sidst skal nævnes, at der gennem en årrække har været en optimisme på Samsø. En ny færgerute til Århus begynder i 2021, hvilket giver bedre mulighed for dagsturister. Der er en lille tendens til befolkningsfremgang, øen har oplevet, at turistsæsoner vokser i begge ender. Alle informanter har noteret sig det stemningskift, som Corona har medført. Ejendomsmægleren fortæller, at 2020 har været det bedste år i de 25 år, han har været mægler på øen.

3.2.2 Engagement i lokale initiativer eller foreninger

Samsø og Samsinger fortæller gerne selv om øens store og aktive foreningsliv, det er også en del af branding af øen. Dette ses på diverse hjemmesider der reklamerer for Samsø.

Ejerne og den udvidede ejerkreds, forstået som forening, aktionærer og CSA-medlemmer har naturligvis en mangfoldig måde at deltage i det lokale foreningsliv på. Alt efter hvor man er i livet, har det ofte noget med børnenes eller egne fritidsaktiviteter at gøre, men i denne sammenhæng, giver det mening at anskue selve konstruktionen Yduns Have, som både en forening og en fritidsaktivitet. Medlemmerne i foreningen bag jordbrugsfonden går op i hvad, der sker på Yduns Have, hvilket de 3000 følgere og deres mange kommentarer på Facebook, og andre sociale medier, vidner om. Jeg kunne observere, at trods corona-forhindringer var det for mange CSA-medlemmer en væsentlig del af besøget, når de henter deres ugentlige grøntsager, at få en snak med forpagterne. Her bliver både livet på gården og begivenheder i lokalområdet drøftet - særligt med det nylige forældreskab som omdrejningspunkt. Det er med andre ord sandsynligt at formode, at engagementet i Yduns Have for mange er synonymt med at have engagement i lokalsamfundet.

Forpagterne selv fortalte, at de ikke var en del af foreningslivet fordi, at de havde travlt på ejendommen – samt, som nævnt, at det store stofskifte med folk og frivillige der kom og gik i sæsonen gjorde, at de havde behov for at være lidt alene sammen på ejendommen, når lejligheden bød sig.

Som nævnt er Yduns Have aktiv på de sociale medier. Her kan man på de forskellige samtale-tråde få en fornemmelse af hvordan følgerne og kunderne interesserer sig for driften. Fx i forhold til nye sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med den igangværende fugleinfluenza, reagerer een d. 8 november 2020 ved at skrive: "Heldigt at I i en periode kan gøre deres indhegning mindre. Det havde været totalt uoverskueligt at forsøge at overdække."

Forpagteren svarer, og der udspiller sig en dialog om hønseholdet på Yduns Have. I en anden tråd bestilles suppehøner, og kunderne deler emojis og hilsener med hinanden. I en tredje tråd bliver den seneste grøntsagskasse rost mellem kunderne. Den livlige aktivitet og Hesters nær-daglige opslag, giver indtryk af et stærkt elektronisk fælleskab omkring gården.

3.2.3 Styrket lokal identitet

Samsø har et stærkt brand, både som et attraktivt sted at holde ferie, men også når det gælder foreningslivet og øens grønne image. Som nævnt er det flere af informanternes mening, at Samsø pynter sig med lånte fjer, når at øen brander sig som grøn ø. Uanset validiteten af øens grønne image, er dette brand stærkt. Det hidrører, fortæller informanterne mig, fra den bevægelse med entreprenøren Søren Hermansen i spidsen, der satte sig for at gøre Samsø

CO2-neutral i dens energiforbrug tilbage i 1997 – og som har grundlagt energiakademiet.^v

Udover 'det grønne' italesætter informanterne de mange grøntsagsboder langs vejene, Brd. Kjeldahl og 'samsø-kartoflen' som en del af Samsø's identitet.

Udvalgsformanden er ikke i tvivl, adspurgt hvad der brander Samsø "Dér synes jeg, Bdr. Kjeldahl har været endnu bedre, de har virkelig sat Samsø på kortet (...)" (Interview, udvalgsformanden, 4. december, 2020)

I Landbrugsavisen kunne jeg læse, at Bdr. Kjeldahl har 100 fuldtidsansatte, dertil kommer 100 ekstra sæsonarbejdere (Springborg, 2020).

Samsø har med andre ord allerede en stærk lokal identitet, og informanterne mener, at jordbrugsfonden og Yduns Have både drager fordel af og bidrager til denne identitet. Ydermere er det ejendomsmæglerens indtryk, at et projekt som Yduns Have giver et øen et ry af at være et levende sted, hvor ting sker (Interview, ejendomsmægleren, 3. december, 2020).

3.3 Bosætnings- og besøgsattraktivitet

Som nævnt fortæller ejendomsmægleren, at der er stor efterspørgsel efter fritidshuse på øen, og formanden for Turist- og Handelstandsforeningen fortæller, at han sidder i forhandlinger om at forlænge højsæsonen 10 uger (fra Påske til efterårsferien). Han mener det vil give ekstra 50-100

fuldtidsjobs (Interview, formand for Turist- og Handelstandsforeningen, 4. december, 2020).

Informanten mener i øvrigt at Yduns Have er en turistattraktion.

"Jeg havde nær sagt, hvor kan du købe dit økologiske grønt. De er ret store i den sammenhæng med deres projekt, der er ikke nogen med respekt for sig selv, som har været her en uge, der ikke har været forbi dér. Så derfor betyder det noget, fordi det er også noget, at det kan lade sig gøre." (Interview, formand for Turist- og Handelstandsforeningen, 4. december, 2020)

Ejendomsmægleren kom med følgende betragtning i forbindelse med ejerskiftet og den potentielle effekt af det.

"Vi mærker det jo ikke på den led, om XXX, som var ved at gå nedem og hjem og solgte sin ejendom til en kapitalfond. Og han bor der jo stadigvæk og han har stadigvæk grise - det er jo ikke noget vi kan mærke - eller se for den sags skyld - det kedelige er, synes jeg bare, når det hele bliver samlet på meget få hænder - og sådan begynder det at se ud herovre, hvor der er en håndfuld som...når der kommer noget til salg, så er de der." (Interview, ejendomsmægleren, 3. december, 2020)

Ejendomsmæglerens kollega bryder ind her med en kommentar om, at man slet ikke bør fokusere på Yduns Have, det er de bestræbelser, der ligger i hele jordbrugsfondens arbejde, der er vigtige. Hun påpeger, at der er mange niveauer i det arbejde, hvor forskellige initiativer styrker hinanden. 'Det hele handler om at Walk the Talk, i stedet for

at gå at tænke - så gøre det så godt man kan', siger hun, og nævner nogle andre græsrodstiltag rundt omkring på øen. Jeg forstår hendes bemærkning som, at de forskellige initiativer på øen styrker hinanden gensidigt og at man skal forstå fondens arbejde, som en vigtig inspirationskilde for borgere på Samsø, der ønsker at handle.

På Visit Samsøs hjemmeside bliver der også gjort reklame for Samsølogisk, som bliver omtalt som Danmarks første jordbrugsfond.^{vi}

3.3.1 Attraktivitet af stedet - bo eller besøg

Færgedrift og frekvens til og fra øen, sommerhuse versus helårsbeboelse og branding af Samsø, som en grøn energi-ø; samt coronaens effekt på den øgede interesse for øen, er nogle af de omstændigheder, som informanterne ofte omtaler i forbindelse med øens attraktivitet for tilflyttere.

I forlængelse af undersøgelsens fokus, kan det konstateres, at opkøb og udlejning af huse generelt - og særligt boliger, der kunne være helårshuse - er den slags eksterne ejerskaber, som betyder mest for øen og dens beboere.

Både LAG-koodinatoren og formanden for Turist- og Handelstandsforeningen italesætter Yduns Have, som en del af en samlet pakke, informanterne kalder: 'det gode liv'. Yduns Have - selve jordbrugsfonden og ideologien bag upåagtet - viser hen til en særlig måde at leve på, mener de begge.

Om de mener det samme, er mindre vigtigt, det er i begge tilfælde et aspekt af noget attraktivt for både tilflytning og turisme. Brandingen af og fortællingen om Samsø, som et attraktivt sted, understøttes af forpagternes aktive

tilstedeværelse på de sociale medier – hvor der blandt de 3000 følgere på Yduns Haves facebookside må antages at være mange ikke-samsinger.

Ejendomsmægleren er inde på noget af det samme, når han siger: "Yduns Have er jo et fint eksempel - der kan man jo faktisk på en ikke ret stor ejendom se, at man godt kan lave en levevej." (Interview, ejendomsmægleren, 3. december, 2020)

3.3.2 Tilflytning eller turismeudvikling

Helt lavpraktisk har jordbrugsfondens investeringer trukket to forpagterpar til øen (og to der er rejst igen). I hvilken grad konstruktionen, ideologien og den stemning, som Yduns Have er med til at generere, direkte kan aflæses i tilflytning, er beskrevet. Ejendomsmægleren mener ikke, at man kan trække enkeltelementer ud af den tendens, der får folk til at købe hus på Samsø - det er en del af en samlet pakke. Samtidig siger han, at det selvfølgelig betyder noget, at man nu kan hæfte et navn på denne del af Samsøs attraktivitet. Dette er en forandring, fortsætter han, fra før, hvor man ikke nævnte Ingvars gård.

Ejendomsmægleren fortsætter med nogle generelle betragtninger om den demografiske udfordring, som Samsø står med, hvor man oplever en aldrende befolkning. Han mener, at den lille befolkningsfremgang øen på det seneste har oplevet, skal ses i lyset af, at der procentuelt dør flere (af alderdom) på Samsø end i andre landkommuner (Interview, ejendomsmægleren, 3. december, 2020).

Både initiativtager og direktøren for aktieselskabet nævner, at den tredje investering man håber på snart at kunne foretage også afhænger af, at man kan finde et passende forpagterpar.

3.3.3 Kompetencer og inspiration

Som nævnt har fonden og aktieselskabet bestyrelsesmedlemmer fra andre egne af Danmark. Dette har til dels været nødvendigt - jævnfør bemærkningen om manglende lokal opbakning - men initiativtageren formulerer også den gevinst, der er ved at indhente inspiration fra en udvidet kreds. Endvidere har jordbrugsfonden fået administrativ assistance af Økologisk Landsforening gennem bevillingen fra Villumfonden. Juridiske kompetencer indhentes fra et advokathus i Århus, der også har bistået ved aktieemissionerne, og som nu også er repræsenteret i bestyrelsen for aktieselskabet.

Ifølge ejendomsmægleren har det også betydning for fortællingen om at bo på Samsø, at forpagterne viser, at det kan lade sig gøre at etablere en levevej på denne måde.

I Yduns Haves gårdbutik hang der en række plakater og flyers for aktiviteter og tilbud på øen, og her lagde jeg mærke til, at den kendte forfatter Tor Nørretranders havde afholdt en sommer-festival på Samsø, med foredrag af kendte mediemennesker og videnskabsmænd. Forpagterne på Yduns Have fortalte at Nørretranders var flyttet til øen, var CSA-medlem og at 'festivalen' gav øget omsætning. Denne observation blot for at perspektivere yderligere hvordan, at Yduns Have er blevet en del af både en konkret udveksling på og en fortælling om Samsø.

3.3.4 Herlighedsværdi, tilgængelighed og natur

I prospektet til tredje aktieemission står der:

"Nærværende udbud har til formål at støtte selskabets strategi om opkøb af landbrugsjord på Samsø i overensstemmelse med det vedtægtsbestemte formål. (...) Som investor bliver man en del af et igangværende selskab, der har til formål at investere i bæredygtige aktiviteter til gavn for miljøet, landbruget og øsamfundet. Derfor er det primære formål ikke et attraktivt økonomisk afkast."^{vii}

Der ligger eksplicit i ordbrugsfondens arbejde, både i skrift og tale, at 'afkastet' af investeringen består i nogle andre værdier end økonomiske. Det miljømæssige er nævnt i vedtægterne og ligger implicit i den økologiske driftsform. Det sociale bliver også nævnt i vedtægterne - og ofte fremhævet af informanterne, som fx initiativtageren der under punktet Stedeffekter er citeret for, at sige om det sociale aspekt: '(...) og det er vel egentligt blevet vigtigere og vigtigere i projektets forløb, den del af det – det betyder meget.'

Der er med andre ord i informanternes optik, en klar forbindelse mellem herlighedsværdier og det 'sociale liv', som investeringen genererer. Som allerede nævnt er der også et livligt elektronisk fællesskab omkring Yduns Have.

På en så lille ejendom som Yduns Have, er der ikke de samme udfordringer med adgang til arealer, som der kan være på større ejendomme. I og med at der er 'pluk-selv-jordbær' i sæsonen, og at så mange foreningsmedlemmer, CSA-kunder og frivillige – samt hyttegæster, har deres gang på ejendommen; kan tilgængelighedspotentialt siges at være

fuldt udnyttet. Også Ingvar havde 'pluk-selv-jordbær', stalddørssalg af grøntsager og hytteudlejning, så forandringerne i forhold til før og efter jordbrugsfondens overtog ejerskabet har været gradvise, og er ikke noget informanterne har italesat på anden vis end forpagterens kommentar om familiens behov for lidt 'alenetid' på gården.

Både forpagter og initiativtager fortæller om etableringen af biodiversitetsfremmende tiltag på Yduns Have. Forpagteren fortæller, at de prøver at reducere jordbearbejdning så meget som muligt og pløjer så lidt som muligt. "Vi lader læhegnene være i fred, vi sår blomster, vi har naturpleje vi har et meget varieret sædskifte. Vi havde et naturcheck og de sagde det var rigtig godt. Vi tænker meget over det." (Interview, forpagteren, 2. december, 2020). Det er endvidere tydeligt at alle involverede omkring Yduns Have interesserer sig for 'naturen' - og hvordan produktion og natur kan opnå synergi. I forbindelse med spørgsmålet om biodiversitet, sagde initiativtageren:

"Men det er jo også noget, der tager virkeligt lang tid at bygge op, så der skal tålmodighed til, og det gælder jo i det hele taget kan man sige når man arbejder med landbrug, den der tålmodighed der skal til før man ser resultaterne (...) og når unge mennesker skal starte op og lære ting, det tager tid." (Interview, initiativtageren, 3. december, 2020)

3.3.5 Nye Lokale services

Yduns Have har, siden dette navn har været hæftet på 'Ingvars Gård' været i gang med at udvikle på forretningsmodellen. Både de tidligere og nuværende forpagtere har stort fokus på hvordan, at man kan få en lille

ejendom til at generere indkomst. Højværdiafgrøder er det der oftest italesættes, når man taler mindre landbrug, og forpagterne på Yduns Have tænker også i de baner. Interessant i denne sammenhæng, og i Yduns Haves tilfælde, er hvordan at denne traditionelle måde at optimere afkastet på, bliver kombineret med CSA-modellen og et stærkt 'narrativ' om fællesejet. De mange frivillige som deltager i arbejdet i sæsonen bidrager yderligere til fællesskabsfølelsen. Blandt de få CSA-medlemmer jeg fik lejlighed til at tale med, mærkede jeg en stor følsomhed omkring det spinkle økonomiske fundament, gården hviler på. I hvilken grad denne bevidsthed hos forbrugerne er et aktiv, er et godt spørgsmål. Den fortsatte udvikling af gårdbutikken og det etablerede fællesskab omkring at få projektet til at lykkes, er vel i en eller forstand en ny tilvejebragt social service i lokalsamfundet, hvor svær den end kan være at definere. Fællesskabet omkring Yduns Have manifesterer i hvert fald en vilje til at engagere sig i både forpagternes trivsel, bosætnings-problematikker og betydningen af landbrugets lokale værdikæder.

I forlængelse heraf er det åbenlyst, at det er vanskeligt at konkretisere præcis, hvordan man skal vægte og inkorporere følelsen af fællesskab i undersøgelsen. Dette aspekt vil indgå syntesedelen, men som et citat af LAG-koordinatoren under punkt 4 italesætter, er følelser i et lokalsamfund vigtige.

4 Generelle betragtninger

Alle lokalsamfund har nogle særlige geografiske vilkår, og det gælder ikke mindst landbruget på en ø af Samsøs størrelse og placering.

Som antydnet er strukturudviklingen i landbruget også en bekymring på Samsø. Det ligger implicit i foreningen og fondens arbejde, at man ønsker flere og ikke færre, der driver landbrug på landet. Da mange af informanterne har tilknytning til Yduns Have, er det ikke overraskende at denne bekymring optræder i materialet. Ejendomsmægleren kommenterede det, se punkt 3.3., men også formanden for Turist- og Handelstandsforeningen opregnede den håndfuld lodsejere, der ejer det meste af jorden på øen. Han fulgte op med en betragtning om hvordan, det gav omlægning til økologi svære kår, fordi forpagterne, hvor store de end var, ikke turde omlægge til økologi på noget jord, de i princippet kun havde råderet over i forpagtningskontraktens periode:

"Hvis du nu kun har fire jordbesiddere, så skal der jo ikke ret meget til hvis den ene begynder at lægge om til økologisk drift (...) jeg tror ikke det kommer til at ske hvis godset ikke gør det, og godset gør det sku ikke før der er penge i det.(...) Det er kun godset der kan, fordi godset er de eneste der ejer jorden selv, de andre er store fordi de forpagter." (Interview, formand for Turist- og Handelstandsforeningen, 4. december, 2020)

Baggrunden for informantens synspunkt er, at han mener at meget af landbrugsdriften på Samsø drives på forpagtede jorde. I et større perspektiv, end de lokale stedeffekter tillader at udfolde, reflekterede en række af informanterne også over generationsskiftet i dansk landbrug. Folkene omkring Jordbrugsfonden erkendte, at det var meget små skridt man kunne tage, ved hjælp af de midler aktie-emissionerne havde givet. Samtidig gjorde de opmærksom på, at deres initiativ havde været inspiration for andre lignende initiativer – og at det først og fremmest var vigtigt at gøre

noget. Udvalgsformanden i kommunen italesatte også jordbrugsfondens arbejde i lyset af udfordringerne.

"(...) jeg tror jeg hørte et tal på et tidspunkt kan det passe, det var 400 mio det koster på Samsø med den jord, der skal generationskiftes inde for en kort årrække - og med bankernes indstilling, det bliver edderdulme svært." (Interview, udvalgsformanden, 4 december, 2020)

Derudover opdelt næsten alle informanter Samsø på den ovenfor beskrevne måde, med de tre hovedspor – og flere var meget kritiske overfor den måde landskabet så ud på Sydøen. En variant af 'så snart du kører syd for Kolby, ligner det en monokulturel ørken', hørte jeg flere gange.

Det er en refleksion værd, at de mange vejboeder og den lette tilgængelighed til hjemmedyrkede grønsager, giver beboere og gæster en fornemmelse af, at jorden bliver brugt på en måde, der kommer lokalsamfundet til gavn, upåagt at det kun er en promille af jorden, der drives sådan.

Et større solcelle-projekt midt på øen - på godsets jorde - vakte også en del uro på øen. Projektet optrådte i interviewet med udvalgsformanden, som gennem sin rolle i kommunen, havde været med til at give tilladelse, og blev nævnt i mange uformelle samtaler. Her var meningene delte – og det virkede til, at det her spillede en rolle, at det var landbrugsjord, der blev taget ud af drift.

Til sidst er der en kommentar omkring nærhed og følelsen af nærhed, der trækkes op på et mere politisk-strukturelt niveau, som også er interessant for denne undersøgelse.

"Noget af det der gør det så fantastisk at bo på Samsø, det er at vi har kommunen her. Altså lige så snart kommunen rykker til Århus... tilhængerne ville jo sige, det er jo de samme service-tilbud du har, de bliver måske endda lidt bedre, hvad er egentlig forskellen. Og der vil jeg bare sige, at der er en helt afsindig stor forskel på følelsen af at den er lige der, følelsen af at man kan ændre noget hvis man vil, følelsen af at nogen lytter hvis man siger noget – og i en eller anden grad er det lidt det samme med den jord, ja det kunne godt være at det i udgangspunktet så ligedan ud og de drev det ligedan, de betalte bare et andet sted, men følelsen omkring det, både for dem der skal drive det og dem der bor lige ved siden af, og dem der skal spise grønsagerne, den tror jeg er anderledes." (Interview, LAG-koordinator/Direktør for aktieselskabet, 2. december, 2020)

Informanten ligger trykket på ordet følelse i citatet. Dette perspektiv indgår i undersøgelsens samlede syntese. I forlængelse heraf spørger der også i horisonten den faste forbindelse. Den skal forbinde Sjælland med Jylland via Samsø, noget informanterne samstemmende føler, bliver trukket ned over hovedet på øen.

5 Referencer

Interviews: Der har været gennemført 6 interviews, alle fysiske og optagede efter aftale med informanten. Derudover har der været samtaler med CSA-kunder, foreningsmedlemmer, ansat i den lokale afdeling af Landbrugsrådgivningsselskabet Velas og udlejere af Air BnB på Samsø.

1) Ejer (investor): Samsølogisk A/S ved **initiativtager** og medlem af bestyrelsen for aktieselskabet Bent Degn. Tidligere også formand for foreningen og fonden. Interview 3. december i fondens skurvogn på Yduns Have.

2) Forpagter/driftsleder: Hester Callaghan. Interview 2. december i hytteudlejningens fælleskøkken.

3) Lokale informanter, borgere:

Michael Svinth. **Formand for Turist- og Handelstandsforeningen.** Interview 4. december på Café Carlos Corner i Tranebjerg.

4) Lokale informanter, erhvervsliv:

Peter Lund. EDC-**ejendomsmægler** i Tranebjerg. Interview 3. december i butikken i Tranebjerg.

5) Regionale udviklingsaktører:

Mai Worre. **LAG-koordinator og direktør i Samsø Økojord A/S.** Interview 2. december på bopæl.

Per Urban Olsen (K). **Formand for Miljø og Teknik i Samsø Kommune,** medlem af udvalget for Erhverv og Bosætning, 19 år i kommunalbestyrelsen. Interview 4. december på bopæl.

5.1 Litteratur

Lamberth, S. (2019, juli 22). *Familiejournalen*.
<https://www.familiejournal.dk/livshistorier/de-viderefoerer-kendt-oekolandbrug-vi-er-blevet-taget-fantastisk-imod>

Brøgger, S. (2018, september 18). *Tv2 Østjylland*.
<https://www.tv2ostjylland.dk/samsø/samsinger-karet-til-arets-okologer-de-peger-ud-i-fremtiden>

Thalbitzer, F. (2020, maj 24). Øko-par driver 19 ha på Samsø – kom i gang for en halv mio. kr.
Landbrugsavisen.<https://landbrugsavisen.dk/%C3%B8ko-par-driver-19-hektar-p%C3%A5-sams%C3%B8-kom-i-gang-en-half-mio-kr>

Springborg, M. B. (2020, december 10). Landmandsbrødre høster julerødkålen i disse dage.
Landbrugsavisen.<https://landbrugsavisen.dk/landmandsbr%C3%B8dre-h%C3%B8ster-juler%C3%B8dk%C3%A5len-i-disse-dage>

5.2 Hjemmesider besøgt

<https://www.samsøe.dk/>

<https://www.visitsamsøe.dk/>

<https://ydunshavesamsø.dk/>

<https://www.samsoekologisk.dk/>

<https://samsoe-oekojord.dk/>

<https://oekobornholm.dk/>

<http://www.brdr-kjeldahl.dk/>

<http://brattingsborg.com/>

<http://www.lag-lsae.dk/>

<https://da-dk.facebook.com/YdunsHave>

6 Metoderefleksioner

Feltarbejdet på Samsø blev foretaget i december måned 2020. På trods af corona-pandemien blev alle de ønskede interviews gennemført fysisk. Feltnoter og udskrift af interviews udgør 44 sider. Pandemien var selvfølgelig et bagtæppe for feltarbejdet, men ingen af informanterne omtalte det, eller havde ønsker om forholdsregler, så den oplevedes kun sporadisk i felten.

Jeg mener ikke, at det er afspejlet her i notatet, men som forsker har jeg reflekteret over, hvad årstiden betyder for både indtryk og informanternes generelle humør. Det var en kold og regnfuld uge, jeg tilbragte på øen - vejret indbød ikke til at opholde sig udenfor. Når det blev mørkt ved 16tiden, var der ikke meget liv at se. På grund af corona-forholdsregler kunne CSA-kunderne på Yduns Have kun komme ind én af gangen – og hele stemningen udenfor var præget af det ugæstfrie vejr.

Næsten alle informanter omtalte sommerens meget store turist-tryk. Det blev fortalt, at nogle beboere var 'gået ned med turist-stress'. Flere mente at besøgstallet havde været over smertegrænsen for hvad øen og stemningen på øen kunne holde til. Uden direkte at kunne sætte min finger på det, var det som om at hele øen stadig pustede ud efter en kraftanstrengelse.

Det er nok svært at undgå et vist overlap af funktioner eller 'kasketter' i et ø-samfund, men det var ikke klart på forhånd, at LAG-koordinatoren samtidig var direktør for aktieselskabet eller at ejendomsmægleren og hans kollega var CSA-medlemmer i Yduns Have. Man skal derfor også have et ø-samfunds tætte sociale bånd med i forståelsen af, hvor stort

et kendskab til Yduns Have alle informanter udviste, de optagede såvel som de mere spontane samtaler på øen.

I forlængelse heraf kan det måske synes paradoksalt, at en lokal jordbrugsfond både organisatorisk og for så vidt forpagterne angår, i så høj grad som tilfældet er her, har eksterne aktører involveret. Det forhold har uden tvivl noget med Samsø som ferieø og de mange 'fritids-samsinger' at gøre, men informanter taler også om lokale spændinger.

LAG-koordinatoren reflekterede over denne omstændighed og mente, at det til dels viste hen til de spændinger, der var omkring økologi på Samsø. "Ja der er helt klart nogen på øen, der synes det er noget flipprøv hele det der projekt" (interview, LAG-koordinator/Direktør for aktieselskabet, 2. december, 2020). Dette mener jeg også kan aflæses i det forhold, at café-ejeren opfatter fonden, som værende noget der er initieret af udefrakommende.

Med bedre tid i felten havde det været ønskeligt at have fået indsigt i de spændinger - og nogle stemmer på den skepsis, der omtales. Men denne type indsamling af empiri ville under alle omstændigheder have været besværliggjort af coronapandemien.

Men, som det også blev sagt, selvom at aktieselskabet ikke lovede noget afkast, så var der, blandt andet som følge af corona og de mange danske turister, der gæstede øen i sommeren 2020, ikke udsigt til at huse og jord på Samsø skulle tabe i værdi – tværtimod. Derfor var der blandt aktionærerne også egentlige investorer, mente direktøren for aktieselskabet.

En sidste refleksion er den, at forpagteren med sin bachelor i statskundskab og de mange interviews, hun fortæller, hun har gennemført med journalister, studerende og andre forskere; samt hele om at så at sige 'diskussions-grundlaget' i forening og fond, giver de involverede omkring Yduns Have et aktivt ordforråd. Det giver mange af informanterne en veltalenhed, der egner sig vel til at reflektere over de spørgsmål vi stiller. Det med at kunne repræsentere sig selv i et genkendeligt sprog - og indgå i refleksioner omkring motiver og rationaler giver den besøgende, hvad enten det er en forsker eller en anden slags gæst, en fornemmelse af dialog, der også må antages at være et aktiv i et lokalsamfund.

7 Noter

i: <https://www.samsoekologisk.dk/om-os/vedtaegter/>

ii: <http://samfundsnyttigtlandbrug.dk/om-projektet>

iii: <https://www.samsoekologisk.dk/om-os/vedtaegter/>

iv: <https://okologi.dk/viden-om->

[oekologi/landbrugsproduktion/skovlandbrug/skovlandbrug-i-drift/yduns-have/](https://okologi.dk/viden-om-oekologi/landbrugsproduktion/skovlandbrug/skovlandbrug-i-drift/yduns-have/)

v: <https://energiakademiet.dk/>

vi: <https://www.visitsamsoe.dk/shopping/jordbrugsfonden-samsoekologisk/>

vii: [https://samsoe-oekojord.dk/wp-](https://samsoe-oekojord.dk/wp-content/uploads/2020/11/PROSPEKT-01.09.2018-30.11.2020.pdf)

[content/uploads/2020/11/PROSPEKT-01.09.2018-30.11.2020.pdf](https://samsoe-oekojord.dk/wp-content/uploads/2020/11/PROSPEKT-01.09.2018-30.11.2020.pdf)